Theodor Iordănescu (1874-1953)

Orientalia

București
17 iulie 2025

Orientalia[1]

> Pentru cel care zilele vin și se duc fără ca să lase opere de valoare, acela nu trăește, el respiră ca și foalele unui ferar.[2]

Înainte de a intră în subiectul ce îmi propun a tratà voesc să introduc pe lector într'o literatură puțin cunoscută, dela care însă poeții și prozatorii secolului trecut au avut de învățat multe. Este vorba de literatura indiană care îmbrățișează o perioadă de 3.000 de ani și în care se coprinde toate genurile literare. Deși literatura Sanscrită, cum se obișnuește a fi numită, se studiază de un timp relativ scurt, totuș s'au făcat progrese mari în cunoașterea ei, căci de unde în anul 1819 August Wilhelm von Schlegel nu cunoșteà în opera sa *Über den gegenwartigen Zustand der indischen Philologie*, mai mult de 15 opere sanscrite și traduceri, la 1830 Fr. Adelung în *Versuch einer Literatur der Sanskrit-Sprache* citează dejà 350 opere iar Weber în *Indische Literaturgeschichte* apărută în 1852 numără ca la 500 opere sanscrite. Cea din urmă operă bibliografică, pentru care Th. Aufrecht a consacrat 40 ani de muncă, *Catalogus Catalogorum*, publicat în 1903, coprinde toate manuscrisele sanscrite răspândite în diferite părți și conține peste 50.000 cărți.

Cu un mic grăunte din această colosală grămadă mă voiu ocupà în acest articol întru cât acest grăunte încolțind a trimis rădăcini până în literatura noastră populară. Mă voi ocupà cu vrăjile, farmecile și descântecele indiene coprinse în una din cele patru *Vede*, pe cari, din cauza importanței ce aveau, Indienii le-au alipit la cărțile lor sacre. Înainte însă de a vorbi despre colecția vrăjilor indiene în special, voi vorbi despre colecția *Vedelor* în general, căci acest cuvânt se aude des fără să ne dăm seama bine asupra însemnării lui. *Veda* în vechea limbă Indiană însemnà știință și este înrudit cu gr. οἰδα, lat. *video*, germ. *wissen* etc. Această operă compusă din o mulțime de cărți coprinde întreaga știință și se poate comparà cu biblia noastră.

În privința timpului când s'au născut aceste cărți religioase există o discuție întinsă căci, în literatura sanscrită, unde stăm așà de rău cu cronologia, este imposibil să spunem ceva precis când trebue să facem aproximații, nu cu zecile și cu sutele ci chiar ca miile de ani. De aceea mă voi mărgini la părerile cele mai importante ce s'au emis pentru fixarea timpului când au apărut *Vedele*.

Când se cunoscură pentru prima oară operile literaturei indiene se presupunea că sunt de o vechime colosală și Fr. Schlegel credeà că prin operile vechilor scriitori Indieni se vor deslegà multe din problemele lumei primitive. În adevăr nu toate operile literaturii sanscrite ne prezintă aceeaș vechime, dar scrierile religioase cu drept cuvânt se pot considerà ca cele dintâi apărute. În cele mai vechi părți ale *Rg-vedei*, Indienii ni se prezintă ca așezați în Pendcab și treptata întindere a Brahmanismului către Est, spre Gange, poate să fi durat secole. Până la apariția Buddhismului însă întreagă India erà brahmanizată. Deci nu mai încape îndoială că întreaga literatură vedică există înainte de apariția Buddhismului, adică înainte de anul 500 A.H.

---

1 *Convorbiri Literare*, XLIV, nr. 2, februarie 1910, pp. 366-381.

2 *Pañcatantra, textus ornatior* III. 3.88.

Cel dintâi care a încercat să stabilească o cronologie a literaturii vedice este renumitul sanscritist Max Müller în *History of ancient Sanskrit Literature*. El presupune cinci straturi în literatura vedică și admițând câte 200 ani pentru fiecare, ajunge să conchidă că imnurile vedice, cari sunt cele mai vechi, au fost compuse între anii 1200-1000 A.H. Criteriul admis de Max Müller nu se poate da ca cevà precis căci 200 de ani admiși pentru fiecare strat al religiei vedice este cevà foarte vag și însuș Max Müller se îndoià de preciziunea acestei păreri în *Physische Religion* (1890) când spunea că nici o putere nu va puteà stabilì, dacă imnurile vedice sunt compuse cu 1000, 2000 sau chiar 3000 de ani A.H. S'a căutat deci un alt criteriu care să ofere mai multă garanție de preciziune și aceasta nu puteà fi decât calculul matematic. Încă la 1885, în analele academiei din Praga, un însemnat cunoscător al Vedelor, Lodwig, propunea orientarea după eclipsele menționate în *Vede*, ca să determine etatea lor, căci preoții indieni, ca și cei romani, eraù și făcători de calendare, ca să poată știì timpul potrivit pentru sacrificiu.

Doi savanți, aproape în acelaș timp, au început cercetările lor pe acest teren și anume: Hermann Jacobi profesor în Bonn în articolul său *Über das Alter des Rigveda în Festgruss an Rudolf von Roth*, Stuttgart 1893 și un învățat indian Bál Gangádhar Tilak în Bombay, în articolul său *The Orion or Researches in the Antiquity of the Vedas* (1893). În *Brāhmaṇa*, niște comentarii vechi ale *Vedelor*, se vede că Pleiadele (Kṛttikās) coincideau ca equinoxul de primăvară. Dar în textele vedice se mai găsesc urme despre un alt calendar în care echinoxul de primăvară cădeà în Orion (Mṛgaśiras). Prin calculele precise ale unor astronomi vestiți rezultă că pe la 2300 A.H., equinoxul de primăvară cădeà în Pleiade, iar pe la 4500 în Orion. Așà dar literatura vedică s'a născut între 4500-2500. Ceiace a întărit pe Jacobi în credința lui a fost un alt calcul în care s'a loat ca punct de plecare steaua polară „Alfa draconis" care, pe la 2780, erà așà de aproape de pol, în cât unui observator i se păreà că e fixă adică *dhruva*, cum este menționată în *Gṛhyasūtra*, în care se prescrià ritualul pentru casă. Cu toată preciziunea calculelor matematice, această părere nu a putut prinde căci din texte rezultă că Indienii nu au început totdeauna anul primăvara ci și iarna, sau în anotimpul ploios căci Indienii aveau șase anotimpuri. De aceea un alt savant G. Bühler în *Indian Antiquary* 1894 a procedat la stabilirea datelor imnurilor vedice, bazându-se pe istoria culturală și socială ce se degajează din acele imnuri. Avându-se în vedere toate aceste date se poate ajunge la concluzia că literatura vedică s'a produs în intervalul de pe la 1200-500 A.H. Negreșit că și aceste limite sunt foarte elastice și trebue să recunoaștem că ne este imposibil să avem cevà precis, totuși trebue să admitem că până la 500 A.H. literatura vedică erà terminată, când însă a început este un mister, în tot cazul nu poate fi mai veche ca 2000 de ani A.H.

Literatura vedică se compune din opere în versuri, cari sunt cele mai vechi și opere în proză, cele mai multe, comentarii ale celor dintâi, formând o grămădire de tratate liturgice și filosofice pentru studiul cărora abià ar ajunge o viață de om. Într'un sens mai restrâns însă se dă numele de *Vede* la patru colecții de imnuri trebuincioase exclusiv cultului. În fruntea acestora stă:

1) *Ṛg-veda saṃhitā*, adică colecția cântecelor de laudă, cari nu eraŭ cântate ci numai recitate. Ea singură coprinde 10 cărți cu 1017 imnuri.
2) *Sama-veda saṃhitā*, colecția științei melodiei, este mai mult un extract din *Ṛg-veda*, menit să fie cântat.
3) *Yajur-veda saṃhitā*, adică colecția științei sacrificiului (yajus), coprinde diferite rugăciuni ce se spuneau la sacrificii.
4) *Atharva-veda saṃhitā*, adică colecția științei lui Atharvan, este o adunare de vrăji și descântece. Despre această colecție mă voi ocupà în special căci este foarte interesantă pentru civilizația popoarelor. Acest *Atharvan* pare a fi cel mai vechi nume pe care Indienii l'au dat preotului focului și corespunde Atharvanilor din biblia Perșilor vechi, adică din *Avesta*.

Negreșit că cultul focului jucà un rol însemnat la cei vechi și preoții acestui cult se identificau cu vrăjitorii. Așà se explică cum cuvântul *atharvan*, care însemnà preotul focului, a ajuns mai în urmă să însemneze ceeace acești preoți recitau, adică vrăjile și farmecile. Cel mai vechi nume al *Atharvavediei* erà *Atharvāṅgirasaḥ*[1] adică Atharvan și Aṅgiras nume cari însemnà două noțiuni diferite. *Atharvan* coprindeà formule cari, pronunțate, ajutau la vindecarea bolnavului și ar corespunde cu descântecele noastre, iar *Aṅgiras* coprindeà așà numita magie neagră cu blesteme oribile contra unui inimic nevăzut sau contra altui vrăjitor. Astăzi însă această colecție este numită *Atharva-veda* și coprinde 730 imnuri împărțite în 20 cărți cu aproape 6000 stanțe[2]. În cele dintâi șapte cărți se coprind conjurațiuni magice oscilând între 7-18 stanțe, cartea XIV conține un ritual nupțial, a XVIII un ritual funerar. Poeții cari au compus aceste imnuri sunt mediocri, dar mediocritatea lor este compensată prin interesul ce aceste imnuri inspiră pentru civilizația omenească. În adevăr fără ele nu am ști decât pe ghicite despre existența intimă a popoarelor arice, a superstițiilor ce le domniau și a diferitelor mijloace prin cari se apărau contra acelor inimici nevăzuți, cari joacă un rol așà de important în viața popoarelor vechi. Indienii, ca oameni cari trăiau în mijlocul naturei, eraŭ adesea turburați de atâtea lucruri neașteptate cari le turburau liniștea lor contemplative. Diferite incidente ale naturei ca furtuni, ploi, inundații, etc. sunt atâtea lucruri cari impresionau adânc pe Indieni. Dar atunci când o boală neașteptată sau o moarte năpraznică coprinde pe om, câte gânduri nu vin chiar celui mai sceptic contimporan! Deci există ființe nevăzute cari caută să vatăme omului, iar farmecele ca și desfacerile sunt acțiuni ale spiritelor, cari au înrâurire asupra corpului omenesc[3]. Contra acestor spirite rele a căutat omul să se apere și la început preoții apoi vrăjitorii au inventat formule cu care să se apere sau să poată face rău inimicilor nevăzuți. Scopul *Atharva-vedei* este, cum ziceau Indienii chiar, să îmblânzească pe demon, să bine-cuvinteze pe amici, să blesteme pe inimici. Aceste numeroase formule de vrăji cari conțin blesteme și exorcisme eraŭ considerate de Indieni ca necanonice

1 M. Bloumfield: *The Atharvaveda* în capitolul „The Names of the Atharvaveda and their meanings".
2 Interesante date statistice pentru imnurile *Atharva-vedei* se găsesc în monumentala traducere a lui Whitney-Lanman: *Atharvaveda saṃhitā, translated with a critical and exegetical commentary*. Cambrige Massashusetts 1905, CXL sg.
3 W. Wundt: *Völkerpsychologie* IIB. IIT. 1906 p. 177 sg.

și deci trebue scoase din cărțile sacre. De acea ori de câte ori este vorba de știința sacră a Indienilor se citează *trayī vidyā* și în urmă *Atharva-veda*, ba chiar se trece cu vederea[1].

În fond însă între cult și descântec nu este o deosebire esențială, prin ambele omul caută să influențeze asupra unor puteri supranaturale[2]. Tot astfel preotul și vrăjitorul la început însemnà acelaşi lucru, cum de altfel ne spune frumoasa asemănare a sanscritului *brahman* cu latinul *flamen*, ambii la început preoți ai focului, prin urmare vrăjitori, ambii apoi preoți ai cultului[3]. În istoria popoarelor însă vine un timp când cultul zeilor începe să se deosebească de opera vrăjitorului, când preotul care este favorizat de zei începe să fie mândru față de preotul care se servește de demonii secreți. Din asemănările cuvintelor în diferitele limbi indogermane se vede că preotul, vrăjitorul și medicul eraù identici.

Astfel lat. *medeor*[4] *medicus* = avesticul *vī-mad*, *vī-mādaya*, a vindecà de invazia spiritelor, iar vechiul slav *vračĭ* are însemnarea de vrăjitor și medic.

Cam în acelaș mod trebue să se fi născut și la noi descântecele căci cele mai multe din ele sunt rugăciuni aprocrife. Se știe că biserica creștină a avut multe lupte contra ereticilor cari pentru aș răspândi doctrina lor, compuneau diferite imnuri și rugăciuni, coresponzătoare diferitelor trebuințe ale poporului.

După ce secta eretică dispăreà imnurile și rugăciunile tot mai rămâneau în popor, nu sub forma primitivă de rugăciune, ci sub forma apocrifă de descântec. De acì se explică cum găsim descântece de deochi și rugăciune de deochi, descântece de lehuzie și rugăciune pentru aceiași ocazie, descântec de năjit și rugăciune de năjit etc.[5]; deci vrăjitorul făceà concurență preotului. Ba încă unele din aceste rugăciuni sunt de origină apocrifă cum probează episcopul Melchisedec relativ la rugăciunea pentru năjit care nu ar fi decât un exorcism bogomilie[6].

Cam acelaș rol îl jucà *Atharva-veda* față de literatura oficială, de unde luase foarte multe lucruri și mai târziu a adăogat întreaga carte XX din *Ṛg-veda*. Pentru noi deci are o importanță însemnată acest produs al religiei indiene căci găsim religia așà cum și-o formulează poporul cu credința în spirite și în demoni de tot felul. Ceeace este mai curios este că acelș fond și aceleași practici le găsim în descântecele noastre populare. Mă voi încercà să dau acì câtevà asemănări între descântecele noastre și cele indiene. Astfel vrăjitorul din *Atharva-veda*[7] descântă de scrântitură în modul următor.

> Drept eşti tu Rohani[8] (probabil o iarbă) drept să fie și piciorul scrântit, îndreptează-l Arunáati (tot o plantă medicinală). Ceeace este rănit, ceeace este

1 Winternitz: *Geschichte der indischen Litteratur*, 1908, pag. 108.
2 Oldenberg-Henry: *La réligion du Véda*, 1903, p. 407.
3 Kretschmer P.: *Einleitung in die Geschichte der griehischen Sprache*, 127 sq. cf. Walde: *Lateinisches etymologiches Wörterbuch* 229.
4 Schrader O.: *Sprachvergleichung u. Urgeschichte II T. Die Urzeit*, 1907, p. 449 sq.
5 G. Dem. Teodorescu: *Poezii populare române*, p. 337 sq.
6 *Idem*. 380 nota.
7 *Atharva-veda*, IV 12.
8 Withney traduce pe *róhanī* ca grower crescător, pe când atât Hillebrandt în *Vedachrestomathie*, glo-

> zdrobit în corpul tău, să-ți îndrepteze creatorul. Să-ți lipească măduvă la măduvă, încheetură cu încheetură, ceeace a căzut din carne să-ți crească împreună cu oase. Măduvă la măduvă să se lipească, piele la piele să crească, sânge și oase să se unească, carne cu carne. Tu iarbă (cu care descântă) adună păr la păr, piele la piele, sânge în oase și fă să crească, unește tot ce e desfăcut.

Asemănări izbitoare cu acest descântec, se găsesc atât la germani cât și la noi.

Astfel cel mai vechi monument scris al literaturei germane este tot un descântec din sec. X, așà numitul Merseburger Zauberspruch[1] în care Phol și Wodan se duc la lemne și acolo găsesc calul lui Balder cu piciorul scrântit și Wodan îl descântă în modul următor:

> Să se lipească os la os, sânge la sânge, membru la membru.

În descântecele germane apare mai târziu în locul zeităților păgâne însuș mântuitorul Hristos al cărui cal își scrântise piciorul.

Descântătorii noștri se disting prin mulțimea detaliilor. Astfel într'un descântec *de dânsele*, Irodița cea mai mare, cu un pahar de argint în poale, ea cum a cântat, cum a descântat, ca cu mâna le-a luat și le-a pus:

> cap la cap, frunte la frunte, ochi la ochi, nas la nas, obraz la obraz, gură la gură, fălci la fălci, grumaz la grumaz, umere la umere, coate la coate, pălmi la pălmi, nod la nod, degete, unghii la unghii,

și așà mai departe fără să neglijeze vreun membru[2].

Casi la noi, numai într'un grad mai mare, boalele la Indieni sunt atribuite unor demoni cari se introduc în om și-l chinuesc. De aceia nu numai în *Atharva-veda* ci și în *Rg-veda* sunt o mulțime de rugăciuni, recte descântece, cari formează cele mai vechi rețete medicale. Cu multă preciziune se spun simptomele diferitelor boale, precum și mijloacele practice de vindecare, căci cuvintele spuse sunt însoțite și de partea materială cu care se atinge bolnavul. Aceasta se vede mai cu seamă pentru febră, care este o boală așà de frecventă în India; în cărțile de medicină o numesc „regele boalelor". Demonul care produce febra se numește în *Atharva-veda*, Takman care corespunde mai târziu cuvântului *jvara*[3] (febră). Contra acestui demon sunt îndreptate o mulțime de descântece căci frigurile în India apar sub o formă mult mai acută așà că 66% din decese sunt atribuite frigurilor. Astfel în *Atharva-veda* v. 22 avem un însemnat descântec contra frigurilor care este următorul:

> Tu care faci pe toți oamenii galbeni și pârlești ca un foc arzător, acum o Takman, devino neputincios, acum să pleci din toate părțile corpului. Pe el care este pătat, pestrit sau ca un praf roșu, pe Takman gonește-l o prea puternică iarbă (este vorba de iarba cu care descântă) în adâncimile pământului. Du-te la Mūjavanț

ssar p. 113 cât și Macdonell în *A Sanskrit-English Dictionary*, p. 258, îl traduc cu iarbă care vindecă. Cuvântul derivă însă din rădăcina *ruh-*, *rohā-mi*, eu cresc.

1 Vogh und Koch: *Geschichte der deutschen Literatur*, 1903, p. 4.

2 G.D. Teodorescu, op. cit. 384.

3 I. Jolly [*Die Indische*] *Medicin*, 1901, p. 70.

> sau la Balhikas, caută o femee coruptă, din casta Śūdra și sguduì-o cum trebue. Când, o Takman, cu fiori cu căldură și tuse sguduì pe bolnav, grozave sunt atunci săgețile tale; cruță-ne pe noi. Du-te la străini împreună cu tusea, sora ta și cu atacul, fratele tău și cu vara ta lepra. La oamenii din Gandhāra, Mūjavant, la Aṅgas și Magadhas încredințăm febra, cum cinevà încredințează o persoană scumpă, un tesaur.

Această dorință ca boala să se ducă la alte popoare, în țări necurate, sau la femei murdare, se găsește și în alte imnuri din *Atharva-veda*, cum de ex. VI. 105 unde tusea este rugată să sboare în depărtare ca razele soarelui și să se ducă în valurile mării.

Deși numărul descântecelor de friguri este mult mai restrâns la noi, totuși avem și molitfelnicile noastre sunt pline de rugăciuni și exorcisme contra frigurilor, ba chiar preoții dau bilete de friguri în ziua tăerei capului sf. Ioan (29 August)[1]. Asemănare izbitoare găsim însă între descântecele Indiene și ale noastre prin faptul că se trimit calamitățile și boalele în locurile cele mai puțin accesibile. Duhurile rele sunt alungate de preferință în Marea Neagră. Cele mai multe din descântecele noastre alungă boalele în locuri „unde cocoș nu cântă, unde vaca nu sbiară etc." Ceasul rău este trimis în „curțile Burtului" sau „la Jidance", după cum văzurăm că Indienii trimiteau boala la femei din casta *śūdra*. Numai buba cea rea mai norocoasă este trimisă la o preoteasă frumoasă, probabil din cauza geloziei urâtei vrăjitoare.

Nu numai Indienii și noi trimiteau nenorocirile și boalele la alții ci și în descântecele franceze albeața este trimisă în ochii unei broaște iar Romanii prin vocea lui Horațiu (*Carmina* I. 21) trimiteau războiul care aduce lacrămi, foamea mizerabilă și ciuma, la Perși și la Britani.

Un alt descântec tot de friguri, interesant prin forma sub care se prezintă și care are asemănări cu exorcismele noastre, se găsește în *Atharva-veda* IX.8:

> Dureri de cap, înțepături prin urechi, înferbințeli, vă gonim cu descântecul nostru. Eșiți dureri din gură, din urechi, din inimă, din coaste, vă gonesc cu descântecul meu, etc.[2]

Într'un descântec de pocitură de noapte[3], descântătorul nostru zice:

> Pocitură de ce-i fi, eșì din creerii capului, din fața obrazului, din auzul urechilor, din vederile ochilor, din inimă, din spate, de sub spate, din mâini și din picioare, din tălpile picioarelor, du-te și te prăpădește etc.

Între aceste descântece asemănarea este destul de izbitoare și dacă fondul nu se potrivește tocmai, forma este aceiași. Felurile descântecelor și farmecelor la indieni sunt foarte variate, și nu există circumstanță în viața omenească care să nu-și aibă descântecul ei. Astfel găsim farmec contra demonilor, pentru viață lungă, pentru sănătate, pentru prosperitate, pentru dragoste, pentru câștig, pentru răni, pentru insomnie etc. Unele farmece eraù esclusiv pentru regi, altele pentru brahmani etc.

1 T. Iordănescu: „Origina descântecelor", în *Noua revistă română*, vol. IV, 220 sq.
2 Descântecul coprinde 22 strofe.
3 G.D.T. *op. c.* 387.

Interesante sunt farmecele pentru viață lungă și pentru sănătate ale căror practici ne amintesc unele din obiceiurile noastre. Pentru un Indian termenul fixat de zei ca existența unui om este de 100 de ani și în jurul acestei vârste se grupează o mulțime de imnuri și ceremonii. Mai târziu literatura și filosofia indiană învață că bătrânețea este durere, că este crud să vezi murind în jurul tău prieteni și rude și că o viață lungă este o mizerie. Pentru timpurile însă în cari se produc scrierile vedice, Indianul are o concepție mult mai optimistă despre viață. Bucuria de viață pare copilărească, neînfrânată, el mulțumește aurorei, soarelui că răsare și ne dă încă o zi de trăit, fie ziua fericită sau nefericită. De aceea farmecele cari contribuiau la lungirea vieții[1], ocupă un loc important în ritualul magic al Indienilor. Dela naștere și până la moarte Indianul este înconjurat de o adevărată rețeà de rituri, cari toate au de scop să asigure sănătatea și viața omului. Îndată după nașterea copilului, tatăl se apropie și suflă în urechea copilului murmurând[2] „Înțelepciune să-ți deà Savitar", după acea îi pun pe limbă un amestec de lapte, unt și miere. La a 10 sau 12 zi după naștere are loc darea numelui (*nāmakaraṇa*). Se dă copilului două nume, unul însă trebue să rămână secret și să nu fie cunoscut decât de părinți pentru ca vrăjitorii să nu-l știe și să-l blesteme. Pentru această ceremonie sunt o mulțime de imnuri în *Atharva-veda* și o mulțime de explicații la comentatori.

Peste patru luni copilul este scos afară și ținut în brațe de către tată, care îi arată splendoarea Lunei, căci se caută ca această ceremonie să fie celebrată pe Lună plină.

La etatea de trei ani urmează tunderea cu complicatele sale ceremonii și cam în acelaș timp punerea celor dintâi cercei, iar pretext de ceremonii.

Dintre toate aceste ceremonii cea mai însemnată pare a fi aceea a intrării în școală (*upanayana*) care pentru un brahman se petreceà la 8 ani, pentru unul din altă castă la 11 sau 12 ani.

Școlarul (*brahmacārin*)[3] primește însemnele rangului său adică o piele neagră de antilopă, un cordon și un baston. De acì înainte timpul unui astfel de școlar va fi împărțit între studiul *Vedelor* și acțiuni pioase. Asupra celui născut a doua oară cum se numeau (*dvija*), se spuneà diferite versuri mistice și binecuvântări din care citez câtevà.

> Mergi înainte, nu-ți rătăci gândirea și să nu-ți întorci spiritul dela locul unde ne aflăm. Nu apucà acest drum pe care n'ai trecut, acolo e întunerec, o omule, nu te coborî căci este de temut acest drum, acolo este teroarea, nici siguranța. Suflări de viață să sufle asupra ta și să nu dea Dumnezeu ca femeile despletite (e vorba de bocitoare), cari urlă lugubru, să urle și asupra ta.[4]

Când eșeà un brahman din școală, timpul nu este precizat, dar aveà loc baia solemnă, când novicele devine *snātaka* (îmbăiat).

S'ar părea că indienii la o epocă așà depărtată nu ar fi așà de înaintați în civilizație ca să aibă locuințe stabilite și dragostea de cămin, dar s'au înșelat cei cari au crezut

1 *Āyuṣyāni sūktāni* imnuri cari influențează viața lungă.
2 Hillebrandt: *Ritual-Litteratur, vedische Opfer und Zauber*, p. 46.
3 Oldenberg *op. c.* pag. 399 sq.
4 *Atharva-veda viii* 1, strofa 10, 19.

că civilizația din scrierile vedice, ar fi reflexul lumei primitive. Casa (*vāśtu*) este pusă sub ocrotirea unui geniu special și pentru trebuințele casnice Indianul are o întreagă literatură. Când își clădeà o casă vechiul indian chemà preotul, cum de altfel facem și noi, care preot recità imnuri adresate zeului tutelar, iar când se bate stâlpul din mijloc, preotul recitează următorul imn:

> Ridic acì o colibă solidă, să fie liniștită și să aibă belșug de unt. O colibă! facă zeii ca sub paza ta să trăiască această familie întreagă și sănătoasă. O locuință! fii tare, bogată în cai, în vaci, și în binecuvântare, bogată în hrană, lapte și urmași buni. O stăpână pârghie, să stai fixă pe stâlpi și să ții la distanță pe inimici, servitorii săi să nu sufere vre-o vătămare, să deà Dumnezeu să trăim 100 de ani. Adu, o femee, un urcior plin cu valuri de unt și de ambrozie, unge cu ambrozie pe cei ce beau. Fie ca ceia ce am oferit, să fie spre paza acestei case.[1]

Nimeni nu ar puteà dorì cevà mai bun pentru casa lui în termeni mai plini de sinceritate ca acest poet primitiv al orientului. După ce se puneà temelia, urmà ca și la noi un banchet la care se aduceau toate felurile de mâncare și se fereau să uite vreuna căci erà rău de foamete[2].

Alte farmece eraù acelea relative la prosperitatea vitelor și la bună starea câmpiilor. Animalele și mai cu seamă vaca erà în mare onoare la indienii vechi, căci aceasta erà averea lor. De aceea o mulțime de descântece însoțeau diferitele acte ale animalelor. Când vacile eșeau din grajd, când se duceau la pășune, când se întorceau acasă, când o vacă fătà un viței, eraù ocazii pentru descântece și pentru diferite practici. Cine trăește la țară știe câte rugăciuni și câte descântece se fac și pentru prosperitatea vitelor noastre.

Pentru agricultură sunt de asemenea o mulțime de practici și o mulțime de imnuri cari să contribue la prosperarea semănăturilor. Înainte de a semănà de ex. se făceà un simulacru de semănătură care consistà în aruncarea de trei ori a câte un pumn de semințe unse cu grăsime și numai după aceea se procedà la adevărata semănătură. Pentru ca să apere semănăturile contra diferitelor insecte și animale, se recitau diferite imnuri și se făceau sacrificii.[3]

Nu numai indienii aveau rugăciuni contra insectelor ce bântuesc holdele ci și molitfelnicile și aghiazmatoarele noastre sunt pline de rugăciuni pentru protejarea semănăturilor. Astfel în *Aghiazmatorul cel mic* p. 131 găsim următoarea rugăciune a Sf. Trifon care nu poate fi decât un vechi farmec, căci iată cum începe:

> Blestemu-vă pe voi hiarele cele de multe feluri, viermii, omidele, gândacii, locustele, șoarecii, cârtițele și șomâicii și multe feluri de muște și de molii, de furnici și de viespi și de cele cu multe picioare și multe feluri de jigănii ce se târăsc pe pământ și de pasări ce sboară, cari aduc stricăciuni și pagubă holdelor, viilor, pomilor și grădinelor, cu Dumnezu tatăl cel fără de început, etc., etc.

Rugăciunea aceasta se termină ca și descântecele cu cuvintele

1 *Atharva-veda*, III 12.
2 Hillebrandt: *Ritual-Litteratur* p. 80 sq. cf. Henry: *La Magie dans l'Inde Antique* p. 98.
3 *Atharva-veda*, VI. 142.

> duceți-vă în munții pustii, în lemnele neroditoare... în locurile neumblate și neroditoare.

Dacă noi avem farmece pentru a oprì ploile, rugăciuni pentru a le deslega etc., nu lipseau nici Indienilor cari pentru a face pe zei să trimită ploae postau 12 zile și făceau farmece pentru ploae cu un cap de câine, cu unul de berbec și două potcoave de cal, a căror însemnare este încà obscură.

Farmece multe aveau Indienii pentru jocurile de noroc cari în India eraù foarte răspândite. Marile poeme indiene sunt pline de povestiri în cari eroii se arătau jucători pasionați, cari își pun și nevestele la joc (Nala și Damayanti în *Mahābhārata*). Asemenea și în dramele Indiene sunt o mulțime de scene unde jucătorii și-au pierdut averi. De aceea chiar în *Rigveda* (x. 34) găsim, unul din imnurile cele mai frumoase, adresat jucătorilor. Vrăjitorii deci nu au neglijat acest izvor destul de însemnat, căci ce puteà să fie mai interesant pentru un jucător, decât să știe dacă va câștigà sau să afle mijlocul prin care va câștigà. Cu toate că în ultimul timp (1907) s'a scris și o monografie[1] asupra jocurilor cu zarul în care s'au explicat multe lucruri, totuși multe sunt încă neexplicate și obscure. Voi citì câtevà strofe ale unui descântec (*Ath. v.* VII. 50) fiindu-mi imposibil a aveà un înțeles complet pentru toate, căci însuși marele Whitney gice „the verse is full of technical gambling expressions, not understood by us" (versul este plin de expresii tehnice ale jocului, neînțelese de noi).

> Arborul moare când l'a lovit săgeata omorîtoare a trăsnetului, astfel să lovească și jucătorul cu zarul. Te-am învins și ți-am luat până la ultimul ban, ca un lup ce scutură oaia așà te-am scuturat de tot câștigul. Zaruri dați-mi un joc spornic asemenea unei vaci cu lapte, alipiți-mă de câștig cum o coardă este lipită de arcul său[2].

Să nu ne mirăm că Indienii aveau atâtea farmece pentru câștig. În timpurile noastre când ne lăudăm că raționalismul triumfă, nu găsim oare atâtea descântece și farmece contra pagubei[3] și câte acatiste nu se citesc, dacă nu pentru câștigul la jocul de cărți, cel puțin pentru câștigul la lotărie!

Din multiplele nuanțe de farmece și descântece mă voi mărgini să mai citez pe acelea pe cari Indienii le numeau *Strīkarmāṇi* (afaceri femeiești) cari coprindeau farmece de dragoste, farmece cari să asigure fericirea casnică, proprietatea familiei etc.[4] Din toate descântecele se pare că acestea sunt cele mai pline de poezie, cele mai tandre și în cari poetul a pus mai multă inimă. Astfel găsim strofe ca în *Ath. v.* VI.8:

> După cum soarele face în fiecare zi ocolul cerului și al pământului, tot așà și eu fac ocolul curței tale ca să mă iubești și să nu-ți întorci privirea dela mine.

1 Lüders: *Das Würfelspiel im alten Indien*, în Analele Academiei din Göttingen 1907. p. 33 sq. pentru timpurile vedice.

2 Asemenea inmnuri se mai găsesc în *Ath. v.* VII. 109, IV. 28 etc., iar *Kauśika-sūtra*, cartea care conține ritualul farmecelor, este plină de formule asupra modului cum se fac farmecele pentru câștig la jocuri de noroc.

3 G.D. Teodorescu *op. c.* 384.

4 Bloomfield: *The Atharvaveda*, p. 69.

> Supune-te săgeții cu care te lovesc, părăsește pe tatăl și pe mama ta și fii o gândire cu mine.

În imnul 23 din cartea III se pune cuțitul, întocmai cum este obiceiul la noi, căci vrăjitorul având o figurină de pământ, cum ne spune *Kauśika-sūtra* (35.22) și atingând cu degetul în dreptul inimei zice:

> Supune-te săgeții cu care te lovesc, părăsește pe tatăl și pe mama ta și fii o gândire cu mine.

Nu ar însemnà nimic ca să faci pe o tânără să arză de dragoste pentru un tânăr dacă nu se înșală vigilența părinților. De aceia avem și acì o vrajă, propriu zis o incantație în care se poruncește tuturor să doarmă. Spunând această incantație, tânărul unge pragul cu un fel de apă sfințită și erburi magice ceea ce ne reamintește pe Canidia din Horațiu care unge patul lui Varus, sau mâna de mort din poveștile noastre.[1]

Ceea ce interesează mai mult o fată în India, nu este atât să fie iubită, cât să fie căsătorită, de aceia vrăjitorul caută să intereseze pe zei de soarta tinerelor fete. Astfel el se adresează lui Aryaman protectorul logodnelor:

> Această fată este sătulă asistând la nunțile altor fete, fă ca acum să asiste și altele la a sa.

Pare că auzim pe colăcerul nostru zicând fetelor ce ascultă urarea:

> Iar astor fete venite, ca ciorile grămădite, ce stau cam pe la spate tot cu gurile căscate, muiați în lapte o cojiță și le dați ca să înghițã, să nu steà cu gura seacă ci de dor să le mai treacă, să-și mai potolească jindul pân' le-o venì și lor rândul[2].

Nu mă mai întinz la descrierea diferitelor faceri și desfaceri indiene cari au asemănare cu ale noastre căci aș mări prea mult cadrul acestui articol. Țin să mai relevez încă unele lucruri cari au corespondență, nu numai la noi, ci și la alte popoare.

Într'un descântec contra scrofurilor (*Ath. v.* VI.25) se conjură cele 55 gâlci cari vin la ceafă, cele 75 ce vin la gât, cele 99 ce vin pe umeri, să dispară ca bășicile leprei. Tocmai ca la Indieni găsim la germani 77 și 99 feluri de friguri. La noi în cele mai multe descântece găsim întrebuințate numere. Astfel în descântecele de gâlci se numără până la 9[3], albeața este de 99 feluri și bășicile asemenea.

Poate nici un popor nu a avut mai mulți demoni și nu a crezut mai mult în ei ca Indienii și poate că tocmai de aceia literatura lor este așà de bogată în mijloace de a se ferì de ei sau de a-i face favorabili. Dintre demoni cei mai de temut eraù Apsaras și Gandharvas[4] care ar corespunde ielelor și zânelor din credințele noastre populare. Acestea sunt zeități de râuri și păduri, căci râurile și arborii seculari sunt locuințele pe cari le părăsesc uneori ca să atragă oamenii și să-i smintească. Tocmai caşì ielele noastre Apsaras și Gandharvas, iubesc muzica și dansul și atrag prin aceste

1 *Ath. v.* IV.5, *K.S.* 36, 1 sq.
2 G.D. Teodorescu, *op. cit.*, p. 172.
3 Exemple atât la G.D.T. cât și la F. Marian: *Descântece poporane române*.
4 Macdonell: *Vedic Mythology* 134 sq.

mijloace pe muritori în jocurile lor. Spre a gonìi aceſte spirite Indienii aveau o iarbă mirositoare numită *ajaśṛṅgī* = cornul ţapului, cu care vrăjitorul ameninţă pe demoni zicând:

> Cu tine gonim pe Apsaras şi Gandharvas, o *ajaśṛṅgī*! alungă pe demoni, fă-i să dispară prin mirosul tău.

Dar după cum Indienii aveau aceaſtă iarbă, tot aſtfel avem şi noi uſturoiul, iar germanii cimbrul.

Mai îmi rămâne să arăt unde şi în ce timp se făceau vrăjile indiene. Timpul cel mai potrivit pentru vrăji erà noaptea, până la cântatul cocoşilor, sau până în zorii zilei. Locul potrivit erà singurătatea cimitirelor, unde bufniţele şi ciorile îşi caută adăpoſtul lor şi unde spiritele rele şi ſtrigoii dau vieaţă cadavrelor în cari se ascund. Afară de aceſtea pădurile, râurile, răspântiile, locurile necultivate etc., eraù căutate de vrăjitori pentru a puteà invocà spiritele sau a gonì demonii. Nici vrăjitorii noştri nu au altfel de locuri ci şi ei caută miſterul şi singurătatea ca, prin frica ce inspiră spiritelor slabe, să le poată impune voinţa lor.

Faptul că găsim aceſte corespondenţe la atâtea popoare ne arată că nu poate fi o pură întâmplare şi că ceeace spunea Kuhn[1] acum 45 ani, se adevereşte cu noi probe. În adevăr descântecele şi vrăjile din timpurile noaſtre sunt reminiscenţele descântecelor şi vrăjilor pe cari Indogermanii în cultura lor primitivă, le vor fi avut ca făcând parte din poezia şi cultul lor. Ştiinţa gramaticei comparate, care a ajuns la o precizie aproape matematică, a ſtabilit că Indoeuropenii, cum îi numim noi, când se aflau împreună, nu eraù lipsiţi de civilizaţie. Din compararea cuvintelor se vede că ei aveau începuturi de religie, drept, poezie, dans etc. Din poezia primitivă a indogermanilor nu posedăm nimic, dar din ceeace popoarele de azi posedă, în ſtare latentă, putem presupune că Indogermanii posedau o poezie ce se poate urmărì în producţiile populare de azi.

Din cel de mai sus se vede cât de importantă eſte literatura veche indiană pentru oricine se ocupă aſtăzi cu etnografia şi iſtoria culturală a popoarelor, căci vechii indieni au produs ei numai, fără să fie influenţaţi de nimeni, ridicându-se, înainte de Platon, la acele înălţimi de cugetare, cari uimiseră pe Schopenhauer.

T. Iordănescu
Profesor

Focşani, 10 Noiembrie 1909

1 *Zeitschrift für vergleichende Sprachwissenschaft* XIII 113 sq.